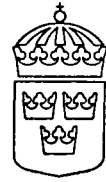

Regeringens skrivelse

1989/90: 18

om telefonavlyssning vid förundersökning
i brottmål under år 1988

Skr.
1989/90: 18

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 12 oktober 1989.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Bengt Göransson

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogörs för tillämpningen under år 1988 av bestämmelserna i rättegångsbalken om telefonavlyssning vid förundersökning i brottmål.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 12 oktober 1989

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Hjelm-Wallén, S. Andersson, Göransson, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Wallström, Lööv

Föredragande: statsrådet Göransson

Skrivelse om telefonavlyssning vid förundersökning i brottmål under år 1988

Bestämmelser om hemlig teleavlyssning som tvångsmedel vid beivrande av brott finns i första hand i 27 kap. rättegångsbalken (RB). Reglerna har byggts ut och moderniserats genom en lagstiftning som trädde i kraft den 1 september 1989 (prop. 1988/89:124, JuU25, rskr. 313, SFS 1989:650). Därvid har den tidigare använda beteckningen "telefonavlyssning" ersatts med beteckningen "hemlig teleavlyssning".

Möjlighet till hemlig teleavlyssning finns – förutom enligt RB:s regler – i vissa speciella fall, nämligen enligt lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m. m. samt lagen (1989:530) om åtgärder för att förebygga våldsdåd med internationell bakgrund (terroristlagen).

I enlighet med riksdagens önskemål (JuU 1981/82:54, rskr. 298) redovisar regeringen årligen hur reglerna om teleavlyssning i RB och terroristlagen har tillämpats. Såvitt gäller avlyssning enligt RB:s regler lämnade regeringen hösten 1988 en redogörelse till riksdagen för tillämpningen år 1987 (skr. 1988/89:43, JuU11, rskr. 87). Jag avser nu att ta upp frågan om motsvarande redogörelse för år 1988 på grundval av uppgifter som rikspolisstyrelsen lämnat i en skrivelse till regeringen den 18 september 1989. Redogörelsen omfattar samtliga fall av telefonavlyssning enligt RB:s regler under år 1988. Det bör observeras att redogörelsen avser de före den 1 september 1989 gällande reglerna om telefonavlyssning.

Telefonavlyssning vid förundersökning har enligt rikspolisstyrelsens skrivelse skett med stöd av bestämmelserna i RB och har huvudsakligen förekommit i förundersökningar där starka misstankar om organiserad eller annars omfattande handel med narkotika har förelegat och då andra spaningsmetoder prövats utan resultat eller redan från början visat sig vara otillräckliga. Huvudsyftet har liksom tidigare varit att avslöja den mera omfattande smugningen till och försäljningen inom landet.

När det gäller förundersökningar avseende *grovt narkotikabrott* visar rikspolisstyrelsens redogörelse att domstol under år 1988 meddelat till-

stånd att avlyssna samtal till eller från telefonapparat som innehafts eller begagnats av sammanlagt 203 misstänkta personer. Antalet fall under åren 1969¹ – 1988 är följande.

1969	28	1979	147
1970	39	1980	220
1971	44	1981	277
1972	34	1982	313
1973	46	1983	418
1974	44	1984	414
1975	42	1985	233
1976	64	1986	213
1977	122	1987	205
1978	102	1988	203

Antalssiffran för år 1987 har – beroende på en felföring i tidigare statistik – ökats med åtta jämfört med föregående års redogörelse.

Rikspolisstyrelsen har vidare anfört bl. a. följande. Antalet telefonavlyssningar med anledning av grova narkotikabrott ökade kontinuerligt fram till år 1983. Därefter minskade antalet till omkring hälften, dvs. ungefär 200, vilken nivå har gällt under de senaste åren. Preliminära beräkningar för år 1989 fram till september visar att antalet tillstånd beträffande grova narkotikabrott inte kommer att förändras i någon högre grad.

När det gäller *andra grova brott* som enligt RB grundar rätt till telefonavlyssning har enligt vad rikspolisstyrelsen upplyser telefonavlyssning under år 1988 använts i 15 fall. Det har huvudsakligen gällt förundersökningar rörande mord och grova rån. Motsvarande siffror för de närmast föregående åren var 17 (1983), 13 (1984), 6 (1985), 15 (1986) och 15 (1987). Jag vill beträffande 1986 års antalssifra nämna att den telefonavlyssning som det året ägt rum i utredningen av mordet på statsminister Olof Palme utslutits. Jag får i denna del hänvisa till vad som anförts därom i regeringens skrivelse 1987/88: 53 till riksdagen.

Av rikspolisstyrelsens redogörelse framgår också att den genomsnittliga avlyssningstiden år 1988 var 48 dagar. Motsvarande siffra var för år 1987 54 dagar, för år 1986 53 dagar och för år 1985 60 dagar. En granskning av handlingarna visar att avlyssningstiderna varierar mycket. Det finns ärenden där avlyssningen pågått bara under någon dag men också några fall där avlyssningen pågått omkring sex månader. I ett fall har avlyssningen pågått så länge som drygt nio månader. När det gäller frågan i vilken mån telefonavlyssningen fyllt avsett ändamål framgår att avlyssningen har haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte i ca 77 procent av fallen år 1985, 64 procent år 1986 och 68 procent år 1987. På grund av att redovisningsrutinerna har ändrats i syfte att göra redovisningen snabbare och utförligare är det inte möjligt att för år 1988 göra exakta jämförelser med

¹ Möjligheten att tillgripa telefonavlyssning vid misstanke om grova narkotikabrott tillkom år 1969.

tidigare år. Andelen fall där avlyssningen under år 1988 haft betydelse för förundersökningen ligger dock enligt vad rikspolisstyrelsen uppgivit på ungefär samma nivå som tidigare år. I kommande års redovisningar bör en mera exakt jämförelse kunna göras.

När det gäller domstolsprövningen av telefonavlyssningsfrågorna framgår av redogörelsen att tingsrätt under år 1988 lämnat två ansökningar om telefonavlyssning utan bifall. Vidare har rikspolisstyrelsen i likhet med tidigare år tillämnat en viss förhandsprövning av de ärenden där telefonavlyssning har aktualiserats (jfr prop. 1980/81: 76 s. 277 och 278).

För egen del kan jag med anledning av rikspolisstyrelsens redovisning till en början konstatera att den tidigare ökningen av antalet telefonavlyssningar på grund av misstanke om grov narkotikabrottslighet har bytts till en betydande minskning under åren 1985–1988. Siffran för år 1988 är den lägsta sedan år 1980.

I tidigare redovisningar till riksdagen har jag och mina företrädare också redogjort för förändringar i fråga om antalet registrerade brott mot narkotikastrafflagen (1968:64). Jag kan konstatera att den statistiken utvisar mycket kraftiga svängningar från det ena året till det andra. Enligt vad jag har erfarit kan dessa svängningar nu förklaras av ett antal svårigheter vid insamlingen av det statistiska materialet. Man överväger nu inom statistiska centralbyrån hur man skall komma till rätta med detta. Jag anser det mot denna bakgrund inte meningsfullt att nu upphålla mig närmare vid dessa siffror.

Tillförlitliga uppgifter finns däremot om antalet för grova narkotikabrott lagförda personer, uppgifter som dessutom är av större intresse i detta sammanhang. Den kraftiga minskningen år 1986 av detta antal har för år 1987 förbytts i en ökning. Denna ökning har fortsatt under år 1988. Vidare kan nämnas att det av rikspolisstyrelsens redogörelse framgår att antalet beslag av narkotika ökat kraftigt från år 1987 till år 1988.

Att antalet fall av telefonavlyssning har minskat kan troligen åtminstone delvis förklaras av att narkotikaspaningen har blivit alltmer resurskrävande och svår att genomföra och att spaningsresurserna därför har fått koncentreras till färre fall. Även med denna inriktning är det givetvis väsentligt att ett så ingripande tvångsmedel som telefonavlyssning används restriktivt. Som framhållits i tidigare redogörelser till riksdagen kan sådan avlyssning uppenbarligen inte avvaras i kampen mot narkotikabrottsligheten och annan särskilt grov brottslighet, men det är angeläget att åtgärden så långt det är möjligt begränsas både när det gäller antalet avlyssnade telefonapparater och den tid som avlyssning pågår.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som i det föregående har anförts om tillämpningen av bestämmelserna i RB om telefonavlyssning vid förundersökning i brottmål.

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.